

MOLLA ABDÜLHADİ EL-COMANİ'NİN HAYATI VE 'EQÎDA İMANÊ ADLI ESERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ*

THE LIFE OF MOLLA ABDÜLHADİ EL-COMAN AND THE EVALUATION OF HIS WORK 'EQÎDA İMANÊ

Fethi DEMİR

Van Hüseyin Çelik Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmeni, Van/Türkiye

Dr. Mazhar DÜNDAR

Van Hüseyin Çelik Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi. Meslek Dersleri Öğretmeni, Van/Türkiye

ÖZET

Yüce dinimiz İslam'ın konu ve muhtevasını oluşturan iki temel alanı söz konusudur. Bu iki alanın ilki itikadi, yani inanç ile ilgili olanlar, ikincisi ise ameli, pratiğe dönük alanlardır. Bu iki alanın gerçek anlamda gerçekleşmesiyle, bunların neticesinde ahlak dediğimiz İslam'ın esasını teşkil eden üçüncü alanı da meydana gelmiş olur. Yani diğer bir ifadeyle dini hükümlerin bir kısmı itikatla ilgilidir ki bunlar dinin asıl temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla din en başında inanç esasları üzerine kurulur.

Daha sonra bu itikat üzerine, onun ayrılmaz bir sonucu ve tabii gereği olarak günlük hayatta yaptığımız davranışlarımız, ameller(muamelat) gerçekleştirilir. Aslında ayrılmaz bir bütün gerçeklik olan dinin muhtevasını taksime tabi tutmak, sadece zihni anlamda onu anlamaya yarayan bir ameliyedir. Gerçek anlamda bu kısımları birbirinden ayırmak pek de doğru değildir. Zira bunların her birini diğerinin olmazsa olmaz şartıdır.

Pratik(ameli) hayat ile ilgili esaslar ile tüm varlık âlemi ile ilgili işlerimiz, yani muamelat üzerinde düşündüğümüzde görülecektir ki bunların hiç biri sağlam bir inanca dayanmadan özü olmayan ve sadece şekilden öteye bir anlam ifade etmeyecektir. O halde din, özü itibarıyla itikat dediğimiz teorik alt yapıya dayalı ve daima onun yönlendirdiği inanç ve pratikten oluşan iki esasın meydana getirdiği bütünlüğün adıdır. İşte bu bütünlüğün tam manasıyla kavranarak gerçekleştirilmesi sonucu ortaya çıkan ferdi ve toplumsal telakki ve kabuller ise ahlaki esasları oluştururlar. Molla Abdülhadi 'eqîda imanê'de, bu temel gerçeklikten hareketle öncelikle akide ile ilgili temel esasları en veziz ifadelerle ele almış daha sonra ameli konulara terettüp eden İslam'ın şartlarını irdelemiştir. Biz bu bildiride Molla Abdülhadi el-Comani'nin hayatını ve 'eqîda imanê adlı manzum kürtçe eserinin değerlendirmesini yapacağız.

Anahtar Kelimeler: Molla Abdülhadi el-Comani, 'eqîda imanê, itikat, amel.

ABSTRACT

Our supreme religion has two main areas that constitute the subject and content of Islam. The first of these two areas is the creed, that is, belief-related areas, and the second is practical, practical areas. With the realization of these two fields, as a result of this, the third area that constitutes the essence of Islam, which we call morality, occurs. In other words, some of the religious provisions are related to creed, which is the main basis of religion. Therefore, religion is founded on the principles of faith at the beginning.

Then, upon this creed, an inseparable result and of course, our daily life behaviors, actions are performed. In fact, subdividing the contents of religion, which is an inseparable whole reality, is a process that only serves to understand it in the sense of the mind. It is not really true to separate these parts from each other. Because each of these is an indispensable condition of the other.

When we think about the principles of practical life and our work on the whole world of being, that is, the treatment, it will be seen that none of them will make any sense beyond just a form without relying on a firm belief. Religion, then, is the name of the integrity formed by two principles consisting of belief and practice, based on the theoretical background we call creed. As a result of the realization of this wholeness, individual and social considerations and acceptances constitute moral principles. In this eqîda imanê, Mollah Abdülhadi firstly discussed the basic principles of religious faith in the most terse terms and then examined the conditions of Islam, which deals with practical issues. In this paper, we will evaluate the life of Mollah Abdülhadi al-Comani and his verse Kurdish work "eqîda imanê".

Keywords: Mullah Abdülhadi al-Comani, 'eqîda imanê, creed, deed.

* Bu çalışma 5-8 Eylül 2019 tarihinde Erzurum'da düzenlenen "4. International Congress On Social Sciences" kongresinde sözlü olarak sunulan aynı isimli tebliğin genişletilmiş halidir.

1.GİRİŞ

İtikadi konular geçekten de İslam dinini oluşturan üç temel unsur olan iman, ibadet ve ahlak esasları içerisinde en temel ve en önemlisini oluşturmaktadır. Zaten bu sebeptendir ki itkadi konuları ele alan Kelam ilmine el- Fıkhu'l-Ekber (en büyük fıkıh), Usulu'd-din (dinin esası, kaynağı, temeli), Reisu'l-ilm (ilimlerin başı) denilmiştir. Çalışmamızda bu gayeye hizmet edecek olan akide konularını da içeren Molla Abdülhadi el-Comani'nin '*Eqida İmanê*' adlı manzum eserinin tanıtımını ele aldık.

Bölgemizde Molla Halil es-Si'irdi, Ahmed-i Hani, Üstad Bediüzzaman gibi büyük zatların dışında da gerçekten kendi dönemlerinde büyük gayret ve çaba sarf etmiş ve fakat günümüzde kendileri hakkında herhangi tanıtıcı bir bilginin olmayışı kanaatimizce bir eksiklik. Biz bu noktadan hareketle Molla Abdülhadi el-Comani'nin '*Eqida İmanê*' adlı manzum eserinin tanıtılması gerektiğini düşündük.

Çalışmamızda, Molla Abdülhadi el-Comani'nin '*Eqida İmanê*' adlı Kürtçe manzum beyitlerini öncelikle Arapça harflerle yazılmış olan aslına uygun bir şekilde Latin harflerine (latinize) çevirdik. Daha sonra aslına sadık kalarak Türkçeye manzum şekilde çevirmeye çalıştık.

2. MOLLA ABDULHADİ EL-COMANÎ'NİN HAYATI VE İLMİ ŞAHSİYETİ

2.1. Hayatı, Doğumu ve Ölümü

Biz, Molla Abdülhadi el-Comani'nin hayatı hakkındaki malumata, Diyarbakır'da yaşayan ve Diyarbakır Belediyesi DİSKİ'de daire başkanı olarak çalışan oğlu Muhammed Bilgin'den Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Vecihi Sönmez ile birlikte mülakat yaparak elde ettik. Molla Abdülhadi'nin tam ismi Molla Abdülhadi b. Molla Tayyip b. Molla Said el-Comani'dir. Molla Abdülhadi, Siirt ilimizin Baykan ilçesine bağlı Comani köyünde 1913 yılında dünyaya geldi. 2001 yılında 88 yaşında olan Molla Abdülhadi Diyarbakır'da hakkın rahmetine kavuştu. Molla Abdülhadi Diyarbakır Şehitlik mezarlığına defnedilmiştir.

2.2. Tahsil hayatı, Yaşadığı dönemdeki çağdaş âlimler, Hocaları

Molla Abdülhadi, tahsil hayatına babası Molla Tayyip'in yanında ders alarak başladı. Daha sonra ilim hayatının önemli bir kısmını bölgenin büyük âlimlerinden meşhur allame Molla Alaaddin-i Narê (Narê, Baykan'a bağlı bir köy)'den aldı. Son olarak ilim hayatının en önemli kısmını Molla Alaaddin-i Narê'nin damadı olan ve yine bölgenin meşhur âlimlerinden Molla Muhyiddin el-Hawêli (Hawêl, Baykan'a bağlı bir köy)'nin yanında tamamlayarak ondan icazetini aldı. İlk müderrisliğe doğduğu köy olan Comani'de başladı. Daha sonraları, Cefan (Baykan), Harbelus (Baykan), Sairta (Kurtalan), Pileka (Silvan), Gırkêhoto (Silvan), Biv'as (Silvan) gibi birçok yerde hem imam ve hem de müderrislik yaparak halkı aydınlatmanın yanı sıra birçok talebe yetiştirmiştir.

2.3. Talebeleri ve Eserleri

Molla Abdülhadi müderrisliği boyunca birçok talebe yetiştirmiştir. Bunlardan en öne çıkanlar şunlardır: Molla Zeynelabidin Zınar, Molla Ahmet Bilgin, Molla Kazım el-Malati, Molla Abdürrahman Bilgin, rahmetli Molla Abdülcelil Candan, Molla Muyyettin Sönmez, Lütfi Baksi. Molla Abdülhadi'nin yazılı olarak elimizde sadece '*Eqida İmanê*' adlı manzum Kürtçe eseri bulunmaktadır. Fakat Molla Abdülhadi'nin ayrıca birkaç kaside ve şiirinin de olduğu mülakatımızda dile getirildi.

2.4 Molla Abdülhadi'nin Tebarüz Eden Bazı Hasletleri

Molla Abdülhadi, son derece takva ve zühd sahibiydi. Misafirperverlik konusunda Resulullah'(sav)'ın sünnet-i seniyyesini en güzel şekilde ve devamlı uyguluyordu. Özellikle yaşadığı ve müderrislik yaptığı bölgede tecvid, harflerin sıfat ve mahreçlerinin tam manasıyla öğretilmediği, Kur'an okuyuşunun istenilen seviyede olmaması gerçeğinden hareketle bu konuda son derece ciddi ve hassas davranarak hem talebelerini yetiştirmiş ve hem de halkı eğitmiştir. Halk arasında "halka Fatiha'yı doğru okutan hoca" unvanıyla meşhur olmuş, daha sonra bu titizlik görev yaptığı bölgelerde bir gelenek haline dönüşmüştür.

Molla Abdülhadi, İslam hukukunun uygulanması konusunda da çok titizdi. Şer'i ölçülere sadakat konusunda asla taviz vermezdi. O, elfaz-ı küfür ve tekfir konusunda son derece ciddi davranmış, insanların küfre düşmemesi ve birini tekfir etmemesi hususunda, söz ve fiillerinde çok dikkatli olmalarını hep öğütlemiştir.

3. 'EQÎDA İMANÊ VE ÇEVİRİSİ

Bismillahi'r-rahmani'r-rahîm

Beyit:1

عَقِيدَمَ أَقَهَ بِي دِيْمِ مُسْلِمَانِ
لِسِرْ هَرْ كَسِي فَرْضُو بَيْنَه بَزَانِ

'Eqîdem ev e pê dibim musluman
Li ser her kesê ferd û 'eyne bizan
Müslüman olmak için akidem budur
Bil ki herkese farz-ı ayndır

Beyit:2

Çİ ERKANÊ İSLAMÊ PÊNCİN YEQÎN
ŞEŞ İN Ê İMANÊ Jİ BO EHLÊ DÎN
İSLAM'IN ŞARTI BEŞTİR KESİN
İMANIN ŞARTI ALTIDIR EHLİ DİN İÇİN

Beyit: 3

بِهَرِيك ژوان اَز دِيكِم باوَرِي
ژِي شَكُو نِفَاقِ دِيْمِ اَز بَرِي

Bi her yek ji wan ez dikim bawerî
Ji şek û nifaqê dibim ez berî
Her birine ayrı ayrı inanırım
Şek ve şüpheden arınırım

Beyit: 4

كُو اَشْهَدُ دِيْمِ سَادَهِي اَز بَدِي
بِاِقْرَارِ قَلْبِ مُوَاْفِقِي لِهَوِي

Ku eşhed didim şadehî ez bi dev
Bi iqrare qelbê muwafiq li hev
Şehadetimi dil ile ikrar ederim
Dilimin söylediğini kalben tasdik ederim

Beyit: 5

كُوَاللَّهِ تَنَا مَعْبُودَكَ
إِلَّا اللَّهُ زَغَيْرِ خَدَائِكَ

Ku illa ilahe tu na mebûdek
Îllelah ji xeyrê Xwedayê ku yek
Ki hiçbir ilah ve mabud yoktur
Bir olan Allahtan başka ilah yoktur

Beyit:6

خَدَائِي كُوَاللَّهِ نَائِي أَوْي
وَجُودًا زَبُودَاتِ وَيْ هُرْبُوي

Xwedayê ku Allah e navê ewî
Wicûda ji bo zatê wî her bi wî
O Tanrı ki adı Allah'tır
Vacibü'l-vücut oluşu zatiyledir

Beyit: 7

أَزَلْ كُوَهَبُودِ هَبِي هَرَّ أَبَدُ
مُحَالَهُ زَبُونَا وَيْ أَصْلُ وَوْلَدُ

Ezel ku hebû dê hebî her ebed
Muhal e ji bo na wî esl û weled
O, hem ezeldir, hem ebedîdir
O'nun için soy ve çocuk muhaldır

Beyit:8

مُحَالَهُ زَبُوي وَهَقَالُ وُشْرِبِكُ
خُدَانِ وُرَنْجِي زَجَانِ نَزْبِكُ

Muhal e ji bo wî heval û şerîk
Xwedanê we rengî ji canê nêzîk
O'na eş ve ortak izafe etmek muhaldır
O Allah ki insana canından daha yakındır

Beyit: 9

نَهْ مُحْتَاَجُهُ بُوَكْسِ خُدَا لَا يَنْتَمُ
بِيَالِقَهُ مُحْتَاَجُهُ عَالَمِ تَمَامُ

Ne muhtaç e bo kes Xweda la yenam
Bi baleve muhtac e âlem tamam
Uyumayan Allah kimseye değildir muhtaç
Âlemlerin tümü O'na muhtaç

Beyit:10

مَكَانٍ خُصُّوْصِيٍّ زُبُوْرِيٍّ نِيَّه
وَلِيٍّ عِلْمٍ وِيٍّ حَاضِرٍ هَرَجِيَّه

Mekanê xusûsê ji bo wî niye
Welê ilmê wî hazire her cî ye
Allah için mekân muhaldır
O'nun ilmi her yeri kuşatmıştır

Beyit: 11

حِقَاقِ تِشْتَكِيٍّ قَنَجَه بُولَاقَه
اَوَّه حَاكِمٌ وُ فَائِلٌ مُطْلَقَه

Çiqas tişteki qenc e bo laîq e
Ew e hâkim û failê mutleq e
O en güzel sıfatlara layıktır
O fail-i mutlak, gerçek hükümandır

Beyit:12

صِفَاتِ كَمَالِ زُبُوْرِيٍّ خُصُّوْصٍ
قَدِيْمٍ كُوْحَاشَانَه بُوْنَا حُدُوْثٍ

Sifatê kemalê ji bo wî xusûs
Qedîm in ku haşa ne bona hûdûs
Tüm kemal sıfatlar O'na mahsustur
O'nun sıfatları kadimdir, hüdus değildir

Beyit:13

تَمَامِ كُوْحَقِيْنِ زُبُوْنَا خُدَا
تُوْجَارِ زَزَاتِ وِيٍّ نَابِيْنِ جُدَا

Temamê ku heqin ji bona Xweda
Tu carê ji zatê wî nabin cûda
Allah'ın tüm sıfatları haktır
Hiçbiri zatından ayrı değildir

Beyit:14

حَيَاتِه كُوْمَعْنَايِ وِيٍّ صَاغِبُوْنِ
عِلْمِ كُوْبِهَرِ تِشْتَكِيٍّ زَانِبُوْنِ

Heyat e ku mena yê wî saxî bûn
İlim ku bi her tişteki zanî bûn
Hayattır ki manası diri olmaktır
İlimdir ki her şeyi hakkıyla bilmektir

Beyit:15

سَمِعَ شَعِيرِن بُونَه هَر دَنگِ كِ
بَصَر دِيْتِنَا كِلَ هَر تِشْتَكِي

Semi seh kirin bona her dengekî
Beser dîtina kullê her tişteki
Semidir ki her şeyi işiten
Baserdir ki her şeyi hakıyla gören

Beyit:16

اِرَادَةٌ جِه مَعْنَايِ وَيِ قَائِنَه
قُدْرَةٌ طَاقَتَه سَرچِه شَيْ مُمَكِنَه

Iradet çi mena yê wî vaniye
Qudret taqet e ser çi şey mumkin e
Îrade manası dilemek demektir
Kudret O'nun gücünün her şeye yetmesidir

Beyit:17

كَلَامٌ كَو يَعْني حَبْرَدَانِ وَيِ
صِفَاتٍ قَدِيمِنَ اِقْنِ بُونَه وَيِ

Kelam ku yenî xebardanê wî
Sifatê qedim in ev in bone wî
Kelam konuşma sıfatıdır O'nun
Bunlar Kadim sıfatlarıdır O'nun

Beyit:18

وَاشْهَدُ دِيسَا شَهَادَةَ دِدِمِ
بَا زَمَانُ قَلْبِ خَوْبَا وَر دِكِمِ

We eşhedû dîsa şehadet didim
Bi ezman û qelbê xwe bawer dikim
Yine şehadet derim ki ben
Dilimle ikrar, kalbimle tasdik ederim ben

Beyit:19

اِنَّ كُو بِحَقِيْقًا مُحَمَّدًا
رَسُوْلَ اللّٰهِ بُو خُدَا قَاصِدًا

Enne ku bi tehqîqa Muhemmeda
Resûlullahî bo Xweda qasida
Kesin bir inançla Muhammeddir
Allah'ın resulü, hem de elçisidir

Beyit:20

اَوِي نَاقِي مُحَمَّد كُرِي عَبْدَ اللّٰهِ
كُرِي عَبْدَ الْمُطَلِّبِ بِاِدِ شَاد

Ewî nav Muhemmed kurê Ebdullah

Kurê Ebdulmutelibê padişah
Adı Muhammed Abdullah'ın oğlu
O da şanlı Abdulmuttalib'in oğlu
Beyit:21

كُرِي هَاشِمِ رُوْحِنِيَا هَر دُو چَاڤ
كُرِي ذَاتِك قَعِ عِبْدُ الْمَنَافِ

Kurê haşimê rûhnî ya her du çav
Kurê zatekî qencê Ebdulmenaf
Haşim'in oğludur iki göz nuru
O da iyilik abidesi Abdulmenaf'ın oğlu
Beyit:22

دِيَا وَي حَبِيبِ خُدَا اَمِنَه
كِيَا وَهَبِ زُهْرِي مَازِنَه

Dê ya wî hebîbê Xweda Amine
Keça Wehebê Zuhrî yê mazin e
Âmine, Allah'ın sevgili kulunun annesidir
Beni Zühr kabilesinden Vehb'in büyük kızıdır
Beyit:23

دِي چِل سَالِ پِيخَبَرِي بُو وَ هَات
رَسُوْلَه بِيَالِ هَمِي مَخْلُو قَات

Di çil salî pêxwenberî bo vî hat
Resûl e bialî hemî mexlûqat
Kırk yaşında O'na peygamberlik geldi
Tüm mahlûkata resul olarak geldi
Beyit:24

مَكَّه مَوْلِدُو زِي پَاشِي مِي قَات
كُو چُو يَه مَدِينِي لَوِي كَرُو قَات

Mekke mewlidê wî ji paşê mîqat
Ku çûye Medinê li wê kir wefat
Mekke'dir doğduğu yer ve etti ikamet
Medine'ye gitti orda etti vefat
Beyit:25

عَمْرُ شَستِ سَالِه بُو وَ اِمَامِ
چِه اَمْرُو نَهِي كُوْتِيَه بِالْتَمَامِ

Umur şêst û sê sal e bo wî îmam
Çi emr û nehî gotiye bittemam
Altmış üç idi O önderin yaşı
Tebliğ etti tüm emir ve yasakları

Beyit:26

تَوَاشِكَالِ بُووِي بِيكَه اِغْتِنَامِ
خُصُوصَا دَوْقِي صَلَاةِ تَوَسَّلْتُمْ

Tu eşkalî bo wî bike ixtinam
Xusûsa di weqtê selat û selam
Resul-i Ekrem'in şemailini zenginlik kıl
kendine
Bilhassa salat ve selam vaktinde

Beyit:27

تَحْيَرُ دِ اَشْكَالِ وَيَدَه عَمَقُولِ
بِرَنْگِي خُوسُورُوسِي بُوْرَسُوْلِ

Teheyyûr di eşkâle wê de uqûl
Bi renge xwe sor û spî bû Resûl
Akıl sahipleri hayrette kalır görünce hüsni-cemalini
Ol Resul'ün kırmızı beyazdı teni

Beyit:28

حَبِيْبِي خُدَا نَه دِرِشْرُو نَه كُرْتِ
وَجُوْدِ اَمْبَارِكِ نَه قَلَسُوْنَه خُرْتِ

Hebîbê Xweda ne dirêj û ne kurt
Wicûda mübarek ne qels û ne xurt
Ne uzundu ne kısa, o Habibullah
Ne şişmandı ne zayıf barekellah

Beyit:29

دِدَانِ اَوِي هُوْرُوْهَمِ فِرْقَه بُو
زِبُووِي مَكْحَلِ بُوْچَا فُو بَرُو

Didanê ewê hûr û hem fîrçe bû
Ji bo wî mukehhel bû çav û birû
Tane tane inci dişleri vardı Resul'ün
Gözleri sürme, kaşları karaydı Resul'ün

Beyit:30

حَبِيْبِي مُبَارَكِ اَنِي بُو فِرَا
زِ اَوْلَادِ اَدَمِ هَمِي چِيْتِرَه

Hebîbê mübarek 'enî bû fire
Ji ewladê Âdem hemî çêtire
Alnı genişti kutlu Resul'ün
En değerlisidir ben'i Adem'in

Beyit:31

وَجُوْدِ اَمْبَارِكِ بُوْغَايَةِ شَفَا فَا
يَقِيْنِ اَشْجَعِ النَّاسِ بُوِي خِلَافِ

Wucûda mübarek bû xayet şefaf

Yeqîn eşceû'n-nas bû bêxilaf
Mübarek bir vücuda sahipti gayet Şeffaf
İnsanların en kahramanıydı bila hilaf
Beyit:32

حَتَّىٰ فَرِحُوا مَعْنَىٰ شَهِدِ بِيْزَانَ

بَيَانَ بِيْكُمْ وَأَنْ دِحِينُوا دَانَ

Heta vir hemû mena şehdê bizan
Beyanê bikem wan di hîn û di an
Teşehhüdün anlamını buraya kadar bil
Sana açıklayayım anında onları bil

Beyit:33

چِه رُكْنِ دِدُو كُو لِمَئِجَه بِيْزَانَ

چِه رُكْنِ سِسِي رُو زِيَا رَمَضَانَ

Çi ruknê dudu ku limêj e bizan
Çi ruknê sisê rojiya remezan
Namazdır İslamın ikinci rüknü
Ramazan orucudur üçündü rüknü

Beyit:34

چِه رُكْنِ چَارَانِ حَجَّه يَاقِيْنَ

كُو مَصْرَفِ هَبِي مَانِعِ رِي تُونِيْنَ

Çi ye ruknê çaranê hecc e yeqîn
Ku mesref hebî maniê rê tunîn
Dördüncü rüknü hac kesin
Var ise malın yok ise manin

Beyit:35

أَيُّ بَيْتَانِ دَانَهُ زَكَاةَ زِمَالِ

تَمَامِ أَرْكَانَانِ أَقْبِنِ بِالْكَمَالِ

Ê pêncanê dane zekatê ji mal
Temamê erkanan evin bi'l-kemal
Zekâtır İslam'ın beşinci şartı
Tamam oldu erkan-ı İslam bil kat'i

Beyit:36

خُدَادَايَه مَه قَانِ زَبُو اِمْتِحَانِ

كَسِي كُو عَمَلِكُه خَلَا صَابِي بَوَانِ

Xweda daye me van ji bo îmtihan
Kesê ku 'emelke xelas bî bi wan
Bu şartlarla Allah verdi imtihanı
Kurtarır bunlarla amel edeni

Beyit:37

ژرپاشی ارکان من کرتف بیان
بیان بکم کوچه رکن ایمان

Ji paşê erkanê min kir tev beyan
Beyenê bikem ku çi ruknê îman
Sonra tüm erkan-ı imanı beyan ettim
İmanın rükünleri nedir açıklayayım

Beyit:38

شش کو اول از دیم باوری
خدا یکه چو امین تفصیل کری

Şeş in ku ewwel ez dikim bawerî
Xweda yek e çewa min tefsîl kirî
İmanın altı rüknünden birincisi iman etmektir
Tafsili olarak bir olan Allah'a inanmaktır

Beyit:39

برگین ددو مومنین کو ملک
ههه بو خدای حساب کلک

Bi ruknê didu mumênim melek
Hene bo Xweda bê hisabin gelek
Meleklerle inanmak rüknün ikincisi
Vardır Allah için melekler sayısızcası

Beyit:40

کوجسمن لطیفن نه مہرین نه ژن
د امر و اطاعا خدای مزین

Ku cismin letifin ne mêr in ne jin
Di emr û îta'a Xwedaê mezîn
Onlar ne dişidir ne er cismi latiftirler
Yüce Allah'ın emrinde ve itaatindeler

Beyit:41

لسر هر کسی دو ملک سر میلان
کتابه دکن او بخیر و شران

Li ser her kesê du melek ser milan
Kitabet dikan ew bi xeyr û şeran
Vardır insanın sağında solunda iki melek
Yazarlar her hayrı ve şerri tek tek

Beyit:42

لیمنی ژبو خیر کاتب رقیب
لسری ژبو شر عنید حبیب

Li yumna ji bo xeyrê katip Reqîb
Li yusra ji bo şerr 'Etîdê hebîb

Sağda hayırları yazandır Rakip
Solda şerri yazandır sevgili Atid hep

Beyit:43

لِسَرْدَارِ وَاَنْ جَبْرَائِيلَ اَمِيْنٌ
اَفْهَ كُوْرَبُوْا اَنْبِيَا وَحْيِ تَنْبِ

Li serdarê wan Cebraîlê emîn
Ew e ku ji bo enbiya wehyê tîn
Serdarları Cibril-i emindir
Tüm Enbiyalara vahiy getirendir

Beyit: 44

دِغَلِ مِيكَائِيْلَ بَدَسْتِ وَيَه
چِه دَخْلُوْبَانُوْ وَشِيْنَاهِيَه

Digel Mikayîlê bi deste wî ye
Çi dextl û nebat û we şînahiye
Yanı sıra Mikail'in uhdesinde
Buğday, bitki, yeşilliklerdir elinde

Beyit:45

وَهْمُ عَزْرَائِيْلَ وَظِيْفَهَ اَفْه
دِكُهَ قَبْنَه رُوْحَانِ بَرُوْرُوْشَقَه

We hem Êzraîlê wezîfe ev e
Digel qebde rûhan bi roj û şev e
Hem budur vazifesi Azrail'in
Alır canları gece gündüzün

Beyit: 46

لِيْ لَدَزِمَه حَزِيْبِكُنْ زِيْ شَكْلِكْ
چَوَا حَزِيْبِكُنْ اَمْ رُجْلَه مَلِكْ

Li me lazim e hiz bikin jê gelek
Çewa hiz bikin em ji cumle melek
Melekleri çokça sevmemiz gerek
Cümlesini sevmemiz gerek

Beyit:47

كَذَا اِسْرَافِيْلَ دِكُهَ بَرَّ صَبِيْرٌ
سَكِيْنِيَه لِبَرْمُوْرِيْ بُوْنَا اَمِيْرٌ

Keza İsrafilê dike pur sebir
Sekinye li ber Sûrê bona emir
Sabreden İsrafildir çokça
Bekliyor emir üflemek için sura

Beyit:48

بِرُّكْنِ سِيْسِيْ اَنْ دِيْكُمْ بَرَّ اِيْمَانٌ
كَلَامِ حُدِّيْ كُوْحَقِيْنَ جُمَّلَه شَانٌ

Bi ruknê sise ez dikim pur înan
Kelamê Xwedê ku heqin cumle şan

Üçüncü rükündür ki ediyorum iman
Allah'ın kitaplarına ediyorum iman

Beyit:49

اِبْنَانِي دِكْمِ كَوْتَمَامِي حَقِينِ

كُوْصَدِ كَاغِدِنِ چَارِ كِتَابِ مَزْنِ

Înanê dikim ku temamê heqin
Ku sed kaxidin çar kitabê mezin
Hak olduğuna iman ederim hepsine
Bunlar dört kitaptır, yüz sahife

Beyit:50

دَهِيْ اَدَمَّ دَهْ زَبُوْ اِبْرَاهِيْمِ

پَنْجِي بُونَهْ وَيْ شَيْتِ ذَاتِ كَرِيْمِ

Dehê Adem e deh ji bo Îbrahîm
Pêncî bona wî Şîtê zatê kerîm
On suhuf Adem' e, on İbrahime
Elli iyilik sahibi Şite

Beyit:51

ژِدْرِيسِ رَاهَاتِيَهْ كُوْسِيَهْ

بِيژِيْمِ كِتَابِ مَزْنِ بُوْكِيَهْ

Ji Îdrîs ra hatiye ku sî ye
Bibêjim kitabê mezin bo kî ye
Otuz suhuf geldi İdrise
Söyleyeyim büyük kitaplar kime

Beyit:52

كُوْتُوْرَاتَهْ مُوسَى كَلِيْمِ اَلَهْ

وَ اِنْجِيْلَهْ عِيْسَى يَهْ كُوْرُوْحِ اَلَلَهْ

Ku Tewrat e Mûsa kelîmulah
We Încîl e İsa ye ku ruhullah
Tevrat verildi kelimullah Hz. Musa'ya
İncil de verildi resulullah Hz. İsa'ya

Beyit:53

زَبُوْرَا كُوْهَاتِ زَبُوْ دَاوُدَا

قُرْاْنَا خُدْرِيْ دَايَهْ مُحَمَّدَا

Zebûra ku hatî ji bo Dawuda
Qurana Xwedê daye Muhemmeda
Zebur gönderildi Hz. Davud'a
Kur'an gönderildi Hz. Muhammed'e

Beyit:54

مُحَقَّقْ بَطَالِ بُونَهْ حُكْمِ تَمَامِ

وَلِيْ حُكْمِ قُرْاْنِ حَتَّى قِيَامِ

Muheqqeq betal bû ye hukmê tamam

Welê hukmê Quranê heta qiyam
Muhakkak nesh oldu tümünün hükmü
İnince Kur'an-ı Kerimin tümü
Beyit:55

صَلَاتُ سَلَامٍ أَبَدًا كُوبِيه
ذُرَّارُوحٍ وَأَنْزَهُ دِكْمِ أَنْزِيه

Selat û selamê ebed ku bibe
Ji erwahê wan re dikim ez hibe
Ebede kadar selatu's-selam ederim
Onların ruhlarına hibe ederim
Beyit:56

تَيْنِمُ أَنْزِيهَ إِيمَانِ بِي رُكْنِ چَار
حِقَاسِ أَنْبِيَاءِ كُوصِدُوبِيسْتُوچَار

Tînim ez îmanê bi vê ruknê çar
Çiqas enbiya ku sed û bîst û çar
Dördüncü rükne ederim iman
Yüz yirmi dört bin enbiyaya ederim iman
Beyit:57

هَزَارِ بَرِيئَةٍ زَعِيْبٍ وَكُنَاهُ
جِهَ تِشْتِي كُوكُوتِنِ بِأَمْرِ إِلَه

Hezar in, berîne ji 'eyb û gunah
Çi tiştê ku gotin bi emre îlah
Beridirler onlar her türlü ayıp ve gūnahtan
Neyi emretmişlerse hepsi Haktan
Beyit:58

أَوَّلِ آدَمَ بِأَشْيَى مُحَمَّدَ
بِقِيْنِكِهِ رَسُوْلٍ سَيِّمِدُوسَيِّرِدُ

Ewwel Adem e paşê Muhammed e
Yeşinke resûl sêsûd sêzde ne
Evveldir Hz. Adem, Hz. Muhammed sonuncusu
Üç yüz on üçtür inan resul olan bil bunu
Beyit:59

أَبَدًا هَرَّ أَبَدٍ بِرِصَلَاتُ سَلَامٍ
لِلرُّوْحِ فَإِنَّ أَنْبِيَاءَ كِرَامٍ

Ebed her ebed pur selat û selam
Li erwahê van enbiyayê kiram
Ebedu'l-abad olsun salatu's-selam
O pak-1 ervahi kiram

Beyit:60

إِيمَانٌ بِرُكْنِ بِنَاتٍ هَيْهَ
كُوَاوَرُوذًا حَشْرًا لِبِشْبَامِيَهَ

Îman in bi vê ruknê pêncan heye
Ku ew roja heşrê li pêşiya me ye
Beşinci rüknü vardır imanın
Ruz-i haşr önümüzdedir yakın

Beyit:61

كُوَعَالَمٍ زِدْنِيَا فَنَابِنِ تَمَامٍ
وَي جَارِكِ دِي رَابِنِ بِيحِنِ أَرْضِ شَامٍ

Ku ‘alem ji dünya fenabin tamam
Wê carek dî rabin biçin erdê Şam
Bu dünya âlem tamam olacaktır fena
Tekrar dirilip gidecekler Şam topraklarına

Beyit:62

لَوِي إِزْدِحَامٍ كِنِ تَمَامِ نَفُوسٍ
بِحَائِبِ غَرَابِ دِبِيَّتِنِ حُدُوثِ

Li wê izdiham kin tamamê nufûs
‘Ecaîb xeraîb dibêtin hudûs
İnsanlar orada tümüyle toplanacaklar
Acayip ve garip olaylar içinde olacaklar

Beyit:63

لَوِي دَرَجِعِ بِنِ تَمَامِ مِلَلٍ
خُدَاوِي بِيْبِيْنِ حِسَابَا عَمَلِ

Li wêder cem‘i bin tamamê milel
Xweda wê bibinin hisaba ‘emel
Milletlerin cümlesi orada toplanacaktır
Allah amellerinin hesabını görecektir

Beyit:64

وَي مِزَانِ دَيْنِ تَنِيْشَا صِرَاطِ
صِرَاطَا لِسْرَا كِرِي بَرْدَا وَاوَاطِ

Wê mîzanê deynin tenişta Sirat
Sirata li ser agirê pir şewat
Koyacak sirat köprüsünün kenarına mizan
Köprü ki yakıcı ateşin üstünde o an

Beyit:65

لَا لِ وِي أَلِيَهَ حَوْضِ وَجَنَّةِ
لِسْرَوِي بِيوَرِنِ تَمَامِ مِلَّتِ

Li alê wî alî ye Hewz û Cennet

Li ser wî bibor in temamê millet
Öbür tarafta olacak havz-1 cennet
Yürüyecektir üstünde bütün millet

Beyit:66

هَجِي جَنَّتِي دِي هَرِن كَوَثَرِي
فَخُونِ افَه وَي حَوْضًا بِبِغْبَرِي

Heçî cenettî dê herin Kewserê
Vexwin ava wî hewza peyxemberê
Cennetlik olanlar ulaşacaktır Kevsere
İçecekler o sudan ki havz-1 peygambere

Beyit:67

نِكَارِن لِسِرْوِ هَرِن أَهْلِ نَارِ
دِلِرْزِن دِرْجِفِن هِي دِجِنَه خَوَارِ

Nikarin li ser wî herin ehle nar
Dilerzin diricifin hemî diçine xwar
Cehennem ehli yürümez o sıratla
Titreyip düşerler aşağıya

Beyit:68

مُحَمَّدٌ شَفَاعَتٌ دِكِهْ اَوَّلَا
رَبُّونَا كُنْهَكَارِ كَوْمَبْتَلَا

Muhammed şefaet dike ewwela
Ji bona gunehkarê ku muhtela
Şefaet eder Hz. Muhammed evvela
Günahlara müptela olanlara

Beyit:69

لَيْ وَي شَفَاعَتٌ دِكِنِ أَنْبِيَا
لَيْ وَانْ شَهِيدٌ صَالِحٌ وَأَوْلِيَا

Li pey wî şefaet dikin enbiya
Li pey wan şehîd salih û ewliya
Ondan sonra şefaet ederler diğer enbiya
Takip eder onları şehit, salih, evliya

Beyit:70

كَسِي أَهْلَ إِيمَانٍ قَطِعَ سَنَدَ
دِاْكَرْجَهْمِ دَه نِينَه أَبَدَ

Kesê ehlê îmanê qet'î sened
Di agirê Cehennem de nîn e ebed
Kim etmişse yakinen iman elbet
Cehennem ateşinde kalmaz ebed

Beyit:71

بِرُكْنِ شَاشَانِ اَزْ دِكْمِ بَاوَرِي
كُو اِيْمَانِ تِنِيْمِ بُوِي خَبَرِي

Bi ruknê şeşan ez dikim bawerî
Ku îmanê tînim bi wê xeberî
Înanırım imanın altıncı rüknüne
Îman ederim o sadık haberin tümüne

Beyit:72

كُو چِي خَيْرِ وَ شَرِّ تَفِ بِتَقْدِيرِ رَبِّ
خُدَا خَالِقِهْ عِبْدِ كَرِيهْ سَبَبِ

Ku çi xeyr û şer tev bi teqdîre Reb
Xweda xaliqe ‘ebd kiriye sebab
Hayır ve şerri Rabbin takdir edendir
Kul sebep, Yüce Mevla yaratandır

Beyit:73

چَوَانِي كُو اِكْرِ سَبَبِ بُو شَوَاطِ
لِرُوحِ مُحَمَّدِ هَزَارَانِ صَلَاتِ

Çewanî ku agir kir sebab bo şewat
Li rûhê Muhemmed hezaran selat
Nasıl ki ateşi kıldı sebep yakmaya
Binlerce salat ol Muhammed’in ruhuna

4. SONUÇ VE DEĞERLİNDİRME

Doğası gereği fitraten Allah’a iman etme potansiyeline sahip olan insanoğluna, İlk insan Hz. Âdem’den itibaren gönderilen tüm peygamberler, yaratıcımız Yüce Allah’ı anlatmışlar, O’nu zatına layık bir şekilde tanıyıp iman etmelerini istemişlerdir. İnsanoğlu tarih serüveninde zaman zaman bu doğru anlayıştan sapmış, farklı batıl anlayışlara yönelebilmıştır. Fakat her halükarda Yüce bir Yaratıcıya inanma fikriyatından vazgeçememiştir. Her zaman Yüce bir varlığa inanma ihtiyacı insanoğlu için olmazsa olmaz bir olgu olarak hep var olagelmıştır. Yüce Allah’a inanma duygusu insan hayatının anlam kazanmasına, sıkıntı ve zorluklar karşısında metanetli olmasına, onun manasızlığa ve hiçlik düşüncesine kapılmasına engel olmaktadır.

İslam dininde imanın esasları altı maddede toplanmıştır. Sözlükte herhangi bir şeyi doğrulamak, söylediğini kabullenmek, gönül huzuru ile kabullenmek, ikrar etmek anlamına gelen iman, terim olarak Yüce Allah tarafından elçileri vasıtasıyla gönderilen ilahi buyrukların tümüne seksiz ve şüphesiz inanmaktır. (Sinanoğlu, Mustafa, 2010: 44/138) Esasen Kur’an-ı Kerimde Allah’a, meleklerle, kitaplara, peygamberlere ve ahirete iman etmek (Bakara, 2/7) şeklinde beş temel iman ilkesi geçmektedir. Değişik ayetlerde her şeyi takdir eden Allah olduğuna dair ifadelerden hareketle kadere iman da imanın esasları içine dâhil edilmiştir. İmanın esaslar ki zamanla amentü billahi... Diye başlayarak altı maddenin geçtiği hadisler de mevcuttur. Bunlardan meşhur Cibril hadisi şu şekilde nakledilmiştir: “Abdullah b. Ömer anlatıyor: Bana babam Ömer ibnü’l-Hattab rivayet etti. Dedi ki: Bir gün Resulullah’ın yanında bulunduğumuz bir sırada aniden yanımıza, elbisesi bembeyaz, saçları simsiyah bir zat çıkageldi. Üzerinde yolculuk esri görünmüyor; bizden de kendisini kimse tanıyamıyordu. Doğruca Hz. Peygamberin yanına oturdu ve dizlerini onun dizlerine dayadı. Ellerini de uylukları üzerine koydu ve: “Ya Muhammed! Bana İslam’ın ne olduğunu haber ver!” dedi. Resulullah: “İslam, Allah’tan başka ilah olmadığına, Muhammed’in de Allah’ın Resul’ü olduğuna şehadet etmen, namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman ve yol(külfetini)

karşulamaya gücün yeterse Beyt'i haccetmendir." buyurdu. O zat: "Doğru söyledin." dedi. Babam de ki: "Biz buna hayret ettik. Zira hem soruyor hem de tasdik ediyordu." Sonra "Bana imandan haber ver." dedi. Resulullah: "Allah'a, Allah'ın meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe inanman, birde kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanmandır." buyurdu... Hadisin devamında Resulullah o şahsın Cebrail(a.s.) olduğunu ifade etmiştir. Görüldüğü gibi Peygamberimiz(s.a.v.), Cebrail'in iman nedir? Sorusuna imanın altı şartını saymış ve bu tertib akaid kitaplarında bu şekilde yerleşerek günümüze kadar gelmiştir. (Buhari, 1989: İman, 37; Müslim, 1970: İman, 1; Tirmizi, ts.: İman, 4; Ebu Davud, 2003: Sünnet,16)

Molla Abdülhadi '*eqida imanê*'de, Kelam ilminin mesail(temel meseleler) veya makasid (amaçlar) olarak da isimlendirilen ilahiyyat (Allah'a ve kadere imanı da ifade eden ulûhiyetle ilgili meseleler), nübüvvat (peygamberler ve kitaplara iman), sem'iyat (gayb konusu olan ve hakkında ancak nassa dayanarak bilgi sahibi olunabilen, meleklerle ve ahirete iman) konularını manzum bir şekilde en yalın biçimde ifade etmiştir. Molla Abdülhadi'nin klasik Eş'ari çizgisinde olduğunu net bir şekilde söyleyebiliriz. Fakat daha önce Ehl-i sünnet ve Mutezilenin bu konuda görüşlerine özetle değinmek istiyoruz. Konuyu ilahiyyat, nübüvvat ve sem'iyat ana başlıklarını çerçevesinde ele almaya çalışacağız:

İlahiyyat ile ilgili meseleler; İman kalbin tasdikidir diyenler: Eş'ari ve Matüridi kelamcılarının ekserine göre iman, inanılması gereken şeylerin kalbin tasdik etmesidir. İmam Matüridi, Eş'ari, Bakillani, Cüveyni, Gazzali, Ebu'l-Muin en-Nesefi, Şehristani ve Amidi gibi Sünni kelamcılarının kanaatı bu şekildedir. (Kılavuz, A. Saim, 1982: 20-21). Kur'an'da Yüce Allah: "(Bedevi) Araplar, iman ettik dediler. De ki: siz iman etmediniz, ama boyun eğdik deyin. Henüz iman kalplerinize yerleşmedi" (Hucurat, 49/14) buyurmuştur. Dolayısıyla bu ayet onların bu görüşlerini desteklemektedir.

İman dilin ikrarıdır görüşünü Mürcie ve Kerramiye mezhepleri savunmuştur. Onlara göre inanılması gereken şeylerin kalbin tasdiki olmaksızın dil ile ikrar edilmesidir iman. Yani sadece dil ile ikrar edilmesini kafi görmekteler. Onlar Peygamber efendimizin bu dünyadaki hükümler açısından ele almamız gereken bir hadisini, bu konuya delil olarak kullanmışlardır. Bu hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz: "İnsanlar 'Allah'tan tanrı yoktur. Muhammed O'nun elçisidir' deyinceye kadar kendileriyle savaşmaya emrolundum. Ne zaman bunu söylerlerse kanlarını(canlarını) ve mallarını benden korumuş olurlar. Ancak dini cezalar bundan müstesnadır. İçyüzlerini hesaba çekmek ise Allah'a aittir."(Buhari, 1989: Cihad, 102; İman,17; Müslim, 1970: İman, 8; Ebu Davud, 2003: Cihad, 104) buyurmuştur. Hadis dikkatlice incelediğinde dünyada kelime-i tevhidi söyleyenin öldürülemeyeceğinin delilidir.

İman kalp ile tasdik dil ile ikrardır görüşünü başta imam Ebu Hanife olmak üzere Pezdevi, Serahsi gibi âlimler savunmuşlardır. Hanefi fıkıhçıların da katıldığı bu görüşe göre iman, inanılması gereken hususların kalben tasdik edilmesi ve bunların dil ile ikrar edilmesidir. (Harputi, Abdüllatif, 1912: 252) Ehl-i sünnettın Maturidi ekolünün kurucusu İmam Maturidi'ye göre de iman dil ile ikrar ve kalp ile tasdikten ibarettir. Bu sebeple telaffüz edebilme imkânı olduğu halde iman ettiğini dil ile ikrar kişi mü'min vasfını kazanamaz. Yine aynı şekilde dil ile ikrar ettiği halde kalben tasdik etmeyen kişide mü'min sayılmaz.(Matüridi, 2000: 38)

Matüridi ve Eş'ari kelamcılar ise ikrar olayını, dünya hükümlerinin uygulanabilmesi için bir şart olarak telakki ederler. Yani dil ile ikrar, imanın aslı, parçası ve gerçeği değil, bir şartı olarak görürler.(Cürcani, 1257: III/246)

İman kalbin tasdiki, dilin ikrarı ve amelden ibarettir görüşünde olanlar: Hariciyye, Mutezile, Zeydiyye gibi mezheplerin yanı sıra İmam Malik, Evzai, İmam Şafii, Ahmed b.Hanbel, İbn Hazm, İbn Teymiyye Selef âlimleri ve hadisçilere göre iman, kalbin tasdiki, dilin ikrarı ve İslam'ın esası olan rükünleri işlemektir. (Kılavuz, A.Saim 2013: 42-43) Selef âlimleri, hadisçiler, ameli imanın parçası saymakla beraber, kalbinde imanı bulunan ve imanını diliyle söyleyen, kibleye yönelen her şahsı iman dairesinde görmüşlerdir.

Molla Abdülhadi '*eqida imanê*'de aşağıdaki beyitte de görüleceği gibi aslında Seleften farklı olarak Matüridi ve Eş'ari kelamcılarının çizgisinde olduğu görülmektedir.

كُوْا شَهِدٌ دِدِمُ شَادِهِيْ اَزِ بَدَقْ
بِاِقْرَارِ قَلْبِ مُوَاْفِقِيْ لِهَوِّ

Ku eşhed didim şadehî ez bi dev

Bi iqrare qelbê muwafiq li hev

Şehadetimi dil ile ikrar ederim

Kalbimle dilimin söylediğini tasdik ederim

Nübuvvat ile ilgili meseleler; Müslüman kelmacılar göre insanlar sadece akıllarıyla fizik ve metafizik olayları kavrayamazlar. Hatta insanlar kimi zaman Allah'ın varlığı ve birliği ile ilgili sapmalar yaşamaktadır. Bu yüzden Yüce Allah insanlara yol göstermeleri, emir ve yasakları bildirmeleri için aralarından uygun gördüklerini peygamber olarak seçmiştir.

Molla Abdülhadi 'eqîda îmanê' de nübuvvat ilgili meselelere geniş yer vermiş, suhuf ve kitap verilen peygamberleri saymış, peygamber sayısının yüz yirmi dört bin olduğunu ifade etmiş ve resul sayını da 313 olduğunu beyitte şöyle ifade etmiş:

اَوَّلُ اَدَمَ پَاشِي مُحَمَّدَ
بِقِيْنِكِه رَسُوْل سَيِّدُو سَيِّدُو

Ewwel Adem e paşê Muhemmed e

Yeqînke resûl sêsûd sêzde ne

Evvelidir Hz.Adem, Hz. Muhammed sonuncusu

Üç yüz on üçtür inan resul olan bil bunu

Sem'iyat ile ilgili meseleler; Sem'iyat ile ilgili konular içerisinde ahirete iman konusu oldukça önemlidir. Aslında İslam itikadında ahiret inancı Allah imandan sonra en önemli inanç esasıdır. Aslında İslam, ahirete iman etme esası üzerine kurulu bir dindir. Ahiret inancını, yani ahiret yurdunun olamayacağı bir varsayım ile düşündüğümüzde İslam dinin bir anlamının kalmayacağı aşikârdır.

Molla Abdülhadi, sem'iyat ile ilgili konuları da ele almış, kadere iman, şefaath meselesi, meleklerle iman, meleklerin görevleri, ahiret hayatı, tekrar dirilme, hesap, mizan, sırat, cennet ve cehennem gibi konulara iman gereğini ifade etmiştir. Şu beyitte geçtiği gibi:

وِي مِزَانِي دَيْنِي تَنْشِئَا صِرَاطَ
صِرَاطًا لِسِرِّ اَلْغِيْرِ بِرْمَةِ سَوَاطِ

Wê mîzanê deynin tenişta Sirat

Sirata li ser agirê pir şewat

Koyacak sırat köprüsünün kenarına mizan

Köprü ki yakıcı ateşin üstünde o an

Molla Abdülhadi, ayrıca Siretü'n-Nebevi ve şemail konusunu da geniş yer vererek Peygamber efendimizin mübarek soyu, doğumu hayatını ve vasıflarını da beyitler de ifade ederek yetmiş üç beyitten oluşan manzum eserini konu bakımından zenginleştirmiştir.

KAYNAKÇA

Atay, Hüseyin, Kur'an'a göre İman Esasları, Ankara, 1961.

Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, Sahih-i Buhari ve Tercemesi, çev. Mehmet Sofuoğlu, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1989.

Düzgün, Şaban Ali, Kelam el Kitabı, Grafiker Yayınları, Ankara, 2016.

Ebu Davud, Süleymanb. Es'aş b. İshak el-Ezdi es-Sicistani, Sünen-i Ebu Davud Tercemesi ve Şerhi, haz. Necati Yeniel ve Hüseyin Kayapınar, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1987-2003.

Harputi, Abdüllatif, Tenkihu'l-kelam fi 'akaidi ehli'l-İslam, Necm-i İstikbal Matbaası, İstanbul, 1130/1912.

Karaman, Hayrettin ve bşk., Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2010.

Kilavuz, A.Saim, İman-Küfür Sınırı, Marifet Yayınları, İstanbul, 1982.

Kilavuz, A.Saim, İslam Akaidi ve Kelam'a giriş, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2013

Matüridi, Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed, Akidetu Ebu Mansur, çev. M. Saim Yeprem, İstanbul, 2000.

Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim b.Haccac el-Kuşeyri en- Nisaburi, Sahih-i Müslim ve Tercemesi, çev. Mehmet Sofuoğlu, İrfan Yayınevi, İstanbul, 1967-1970.

Razi, Fahreddin Muhammed b. Ömer, Kelam'a Giriş(el- Muhassal), çev. Hüseyin Atay, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 2002.

Cürcani, Ebu'l- Hasan Seyid Şerif Ali b.Muhammed b.Ali, Şerhu'l- mevakif, İstanbul, 1257

Sinanoğlu, Mustafa, İman, TDV İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları, İstanbul, 2010.

Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b.İsa b. Sevre es-Sülemi, Sünen-i Tirmizi Tercemesi, çev.